

İKİNCİ CELSE

Açılma saati: 16,40

Reis — Refet B.

Kâtipler: Ruşen Eşref B. (AFYON KARAHİSAR), Haydar Rüştü B. (DENİZLİ)

Reis — Celse açılmıştır.

Efendim, encümenin hazırladığı tapu kanunun birinci maddesi geldi, okuyacağız.

MADDE 1 — Yeni tapu siciline göre her ka-za bir mntaka ve iki vilâyetten aşağı olmamak üzere müteaddit vilâyet dahilindeki mntakalar bir grup addolunur.

Yeni sicil tutulması kararlaştırılan mntakalar-da sicil muhafızlığı ve bunların merbut olacağı grupta tapu sicil müdürlüğü ihdas olunur. Büyük şehirlerin müteaddit sicil mntakalarına ayrılması caizdir. Sicil muhafızları, mntakalarında takrir almak salâhiyetini haizdirler.

Reis — Kabul edenler ... Etmeyenler ... Kabul edilmiştir.

Lâyihanın birinci müzakeresi hitam bulmuştur.

3 — Giresun mebusu Hakkı Tarık Beyin, Meclis tahkikatı icrasında takip olunacak usul hakkında bir karar ittihazına dair 4/32 numaralı takriri ve Adliye ve Teşkilâtı esasiye encümenlerinden mürekkep Muhtelit encümen mazbatası [1]

Reis — Efendim, Heyeti Celilenin tensibi üzerine Muhtelit encümen nizamnamei dahilî maddelerini hazırlamıştır. Müsaade ederseniz bu gün müzakere edelim. Bu gün müzakeresini kabul edenler ... Etmeyenler ... Kabul edilmiştir.

Mazbata okunacak:

MUHTELİT ENCÜMEN MAZBATASI

Barut inhisarı şirketi hakkındaki adli takibat esnasında Trabzon mebusu Hasan Beyin, Maliye vekâletinde bulunduğu zamana ait ve vekâlet vazifesinden münbais olarak tahkiki mucip bir noktaya temas olunması üzerine Meclisi Âliye intikal eden bir maddenin Meclise müzakeresinden evvel dahilî nizamnamenin bu hususta sakit olduğu usul hükümlerini tedvine dair Heyeti umumiyeden havale buyurulan takrir üzerine keyfiyet evvelâ bir ihzarî encümence tetkik ettirilip mütaleası alınarak Muhtelit encümenin bu günkü içtimada müzakere olundu.

Encümenimiz tedvin ve taknini lâzımgelen usulün Heyeti umumiyece kabul olunan havale

[1] 206 numaralı matbua zaptın sonuna merbuttur.

takriri ile istidlâl olunduğuna göre Meclise gelip müzakereyi tahrik eden maddenin mahiyeti ile mahdut kalmasını iltizam eden ihzarî encümen noktai nazarma iştirak etmiş ve bu maksatla dahilî nizamnamenin 170 inci maddesinin 169 uncu madde ile birleştirilmesine, 170 inci madde yerine aşağıda yazılan maddenin ikamesine ve 171 nci maddeye de yine aşağıya yazılan fıkranın ilâvesine karar vermiştir. Heyeti umumiyenin tasvibine arz olunur.

Reis	M. M.	Kâ.		
Muğla	Giresun	Balıkesir	Kayseri	Kocaeli
Y. Nadi	H. Tarık	Vasfi	S. Azmi	Salâhattin
Erzincan	Aydın	Edirne	İzmir	
Abdülhak	Mazhar	Şeref	Habîl	
Antalya	Kırklareli	Kars	Tekirdağ	
Haydar	Dr. Fuat	Muhittin	Celâl Nuri	
Trabzon	Çanakkale	Kocaeli	Konya	
Raif	Osman Niyazi	Ragıp	Tevfik Fikret	
		Zonguldak		

Muhalifim: ilâve olunan maddenin baştafra: (Bir vekilin vekâleti zamanına ait muamelâtın münbais bir husustan dolayı adliyece ademi vazife kararı ile) şeklinde yazılmasına taraftarım.

Celâl Sahir

Reis — Efendim, tadil edilen maddeleri de yavaş, yavaş okuyalım, arzu edenler yazsınlar.

170 inci madde yerine kaim olacak madde: (Adliyece bir işin takibi sırasında İcra Vekillerinden birinin vazifesinden münbais bir husustan dolayı vazife noktasından verilen bir kararla Meclise müracaat vukubulursa Heyeti umumiye bu hususta Meclis tahkikatına mahal olup olmadığını tayin için evvel emirde beş kişilik bir encümen teşkil eder ve Meclise bu encümenin mazbatası arz edilir.)

171 inci maddeye ilâve:

(Alâkadar vekil mebus değilse Meclis, bir müddet tayinile, yalnız yazılı müdafaasını almağa karar verebilir.)

Reis — Efendim, maddeleri okuduk. Nizamnamei dahilî malûmu âliniz bir müzakereye ve kanunların usulü müzakeresine tâbidir. Şu halde maddelerin heyeti umumiyesi hakkında söz istiyen olmadığına göre maddelere geçilmesini kabul edenler ... Etmeyenler ... Kabul edilmiştir.

Madde 170 - Adliyece bir işin takibi sırasında İcra Vekillerinden birinin vazifesinden mün-

bais bir husustan dolayı vazife noktasından verilen bir kararla Meclise müracaat vukubulursa Heyeti umumiye bu hususta Meclis tahkikatına mahal olup olmadığını tayin için evveleminde beş kişilik bir encümen teşkil eder ve Meclise bu encümenin mazbatasını arzeder.

Reis — Madde hakkında söz isteyen var mı?

Celâl Sahir B. (Zonguldak) — Maddenin yazılışında bendenizin itiraz ettiğim noktaların en başlıcası, cümledeki (bir işin takibi sırasındaki) kaydudur. Bunun kaldırılmasını, maddenin mutlak olarak bırakılmasını teklif ediyorum.

İkincisi, bir lisan meselesidir: (vazife noktasından) yerine (ademi vazife noktasından) konulması hususudur.

Üçüncüsü ise; iki (vazife) kelimesinin teker-rür etmemesidir.

Fakat bunlardan ancak birinci nokta çok şayanı dikkattir. Her vakit böyle, bir vekile temas eden mesele buraya gelmez. Bu gün bu, vaki olmuştur. Bu şekilde buraya gelmiştir. Fakat bu, başka bir gün başka bir şekilde tecelli edebilir, o vakit başka bir formül bulunacaktır. Burada maddeyi mutlak bir şekilde göstermek için: (bir işin takibi sırasındaki) kaydının kaldırılması, bu gün için her halde lâzımdır. (*Madde sizce nasıl olmalı sesleri*). Benim teklifim şudur: (Bir vekilin vekâleti zamanına ait muamelâtın münbais bir husustan dolayı Adliyece ademi vazife kararı ile..) alt tarafı aynen encümenin teklifidir (*Muvafık sesleri*).

Muhtelit E. M. M. Hakkı Tarık B. (Giresun) — Efendim, encümenin (bir işin takibi sırasında...) diye bir fıkra ilâve etmesi sebepsiz değildir. Celâl Sahir Bey o noktaya işaret ettiler, dediler ki, bu gün karşısında bulunduğumuz hâdiseden başka türlü de bir hâdis vukua gelebilir. Biz, encümende bunu bu şekilde, yalnız karşısında bulunulan vaka hakkında muteber olsun diye değil, bilâhare gelecek mümasil bütün meselelerin hepsinde de meri olsun diye bililtizam yazdık.

Meclisi Âli yeniden bir karar ittihaz etmekte bittabi serbesttir. (Bir işin takibi sırasında) ibaresinden maksat, bugün karşısında bulunduğumuz hâdis gibi takibat icra edilirken bir veya bir kaç kimse hakkında sabır bir vekilin veya her hangi bir vekilin, alâkadar olarak görülmesi gibi bir hâdisedir. Bu nizamnamei dahiliye konulmuş olan hüküm de yalnız ve kabil vaziyetlerde tatbik olunacaktır. Onun için encümenin noktai nazarının kabulünü rica ediyorum.

Ademi vazifeye gelince: vazife noktai nazarından bir karar vermek; belki bir kelimeyi iki defa tekrar gibi bir mahzuru ifade edebilir amma ademi vazife gibi bir terkinin kullanılmasının önüne geçilmiş olur. Bu mütaleaya zannedirim Celâl Sahir Bey arkadaşımız da iştirak edecektir.

Rasih B. (Antalya) — Salâhiyet deseniz olmaz mı?

Hakkı Tarık B. — Efendim, kanunda salâhiyet ve vazife ayrı ayrı manaya geldiği için, (vazife) tercih edilmiştir.

Mazhar Müfit B. (Denizli) — Efendim, bendeniz Celâl Sahir Beyin fikrine iştirak ediyorum. Çünkü Hakkı Tarık Beyin mütaleasından anlaşılıyor ki bu kanun yalnız bu ve bu gibi işler içindir. Biraz buna benzemiyen başka bir iş olursa yeniden başka bir kanun yapmak lâzımdır, bence buna mahal yoktur.

Her iş için bir kanun yapmaktansa Celâl Sahir Bey arkadaşımızın dediği gibi bu ve bu gibi bütün işlere âm ve şamil olacak tarzı kabul etmek bendenizce daha muvafıktır. Binaenaleyh Celâl Sahir Beyin fikrine iştirak ediyorum.

Doktor Mazhar B. (Aydın) — Bendenizce ikisinin arasında bir fark yoktur gibi geliyor. Birisi diyor ki, ademi vazife kararı verilirse Meclise gelecek. Birisi de diyor ki, bir işin takibi esnasında vazife noktasından yine Meclise gelecek. Bir işin takibine başlamadan evvel bir müstantık veya hâkim veya müddeiumumî bir ademi vazife kararı verebilir mi? Esasen bir işin takibine başlamadan evvel ademi vazife kararı vermek imkânı yoktur. Bunun için bendeniz bu iki fikir arasında bir fark görmedim. Birisine göre bir işin takibi sırasında Meclise gelecek, diğeri-ne göre de bir ademi vazife kararı verecek, ondan sonra yine buraya gelecek. İşe başlanmadan ademi vazife kararı vermek mümkün olur mu? Eğer benim adliye istıfâhı noktai nazarından anlamadığım bir şey varsa o başka. Fakat umumî olarak benim anladığım; bunda bir fark görmüyorum.

Celâl Sahir B. (Zonguldak) — Efendim, aradaki farkı lâyikile arz ve tasrih edemediğimi anlıyorum. Mesele arkadaşımızın gördüğü kadar hafif bir farktan ibaret değildir, fark mühimdir (*Doğru sesleri*). Şimdi karşısında kaldığımız vaka, her hangi bir takım vatandaşların bir cürümden dolayı tahtı zanna alınarak dava görülürken meselenin bir vekile taallûku olduğu anlaşılıyor. Yani encümenin formüle ettiği gibi bir işin takibi sırasında bir vekilin, vekâleti zamanına ait muamelâta temas ettiği anlaşılıyor.

Vaka böyle olmasaydı da doğrudan doğruya sabır bir vekilin vekâleti zamanında veya lâhik bir vekilin bu günkü muamelâtına müteallik bir meseleden dolayı Cümhuriyet müddei umumi-sine bir vatandaş müracaat etse, bunu buraya ihbar etmeğe hakkı yoktur. Aradaki fark mühimdir. Heyeti Aliyeleri meselenin şu veya bu tarafını tutabilir. Fakat aradaki farkı bu kadar küçültmek doğru değildir (*Doğru, mühimdir sesleri*).

Muhtelit E. M. M. Hakkı Tarık B. (Giresun) — Efendim, Mazhar Beyefendiye Celâl Sahir Bey cevap vermiş oldu. Encümene gelen, bir takrirdir ve o takrir encümenin vazifesi hududunu tayin etmiştir. Burada dahili nizamnamenin sakit

kaldığı bir usulün taknini mevzubahs olmuştur. Burada mevzuu müzakere olan hâdis, arzettiğim gibi takibat esnasında sabır bir vekile temas neticesi meydana çıkan bir hâdisedir. Encümen bu noktai nazardan Heyeti Celilenizden geçmiş ve kendisine bir vazife tahmil etmiş olan bir takririn tazammun ettiği hudut haricine çıkmayı tercih etmiştir. Zaten mesele encümende iki gün tetkik edilmiştir. Bu tetkikattan anlaşıldı ki bu meselenin müzaker olunacak çok geniş ve dakik safahatı vardır. Hepimizin bu hususta ayrı ayrı çok mütalealarımız vardır. Bu noktai nazardan biz yalnız muayyen bir hâdiseyi misal olarak bir hüküm koymağı muvafık gördük. Muayyen hâdis için dahili nizamnamede bir madde bulamıyoruz. Bunun için bu kabîl ahvalde kabîli tatbik olan umumî bir hüküm koyuyoruz. Buna mümasil ahvalde karşımıza geldikçe tatbik olunacak umumî bir hükümdür. Yoksa her hangi bir şekil ve surette Hükûmetin, Adliyenin veya hut Divanı muhasebatın veya Arzuhal encümeninin her hangi bir şekilde muttali olduğu ahval dahi burada mevzuu müzakere edilirse zannediyorum ki evvelâ Meclisi Âlinin encümene verdiği takrir haricine çıkmış oluruz. Ondan sonra şimdi bu gün halline imkân olmayacak kadar hududu genişletmek gibi bir iş olurdu. O itibarla encümen böyle bir kararla huzurunuzda geldi, meselenin halli mevzubahstir. Meclisi Âlinin tahkikat için arzu ettiği neticenin hâsıl olduğuna ve nizamnamenin sakit gördüğü noktalarda söylenmesi lâzımgelen sözlerin söylendiğine kaniiz.

İbrahim Alâettin B. (Sivas) — Mutlak olursa bu meselenin tatbikına mâni var mıdır. Bazı hukukî esaslarla taaruz teşkil eder mi?

Muhtelit E. M. M. Hakkı Tarık B. (Giresun) — Mâni teşkil etmez. Fakat içinden çıkılamıyacak kadar bir takım vaziyetler hâdis olabilir.

Mazhar Müfiit B. (Denizli) — Efendim, mademki yalnız bu işe mahsus bir madde yapılıyor. Umumî kavaiidi havi olan nizamnamei dahiliye bunu koymağa mahal yoktur. O halde nizamnameye sokmayız bunu.

Hakkı Tarık B. (Giresun) — Arkadaşımın yanlış telâkki edebileceği bir noktayı arz edeyim. Muayyen hâdis hakkında nizamnamei dahiliye bir madde tedvin etmiyoruz. Bilâkis muayyen hâdiseyi misal ittihaz ederek, böyle bir vaziyette nasıl yol ihtiyar olunmalıdır. Bunun kararını arzetmiş oluyoruz.

Kâzım Pş. (Diyarbakir) — O halde müstakil maddeye ne hacet?

Hakkı Tarık B. — Gayet tabii. Müstakil bir madde koyuyoruz. Nizamnamei dahilin 170 inci maddesi olarak arz ediyoruz. Buna benzer ahval olduğu takdirde bu madde tatbik olunacaktır. Yoksa Hükûmetten gelen şu ademi salâhiyet kararı hakkında bir karar vermiş değiliz. O zaman madde şeklinde arzedilmezdi. Bir kere elimizdeki 169 un-

cu madde, resen verilecek her hangi bir mebusun takririle bir tahkikat noktasının tahrikine imkân vermektedir. Hiç bir suretle bu, takyit edilmiş değildir. O halde mebuslar vaziyete hâkim olan, vaziyeti takip eden mebuslar her hangi bir zaman, her hangi bir noktada, herhangi bir vekile lâhik veya sabır bir vekilin bir yolsuzluğuna muttali olursa bunu Meclisi Âlide bahsetmek salâhiyetine belâğan mabelâğ maliktirler. Onun için zannediyoruz ki orta yerde takyit edilmiş bir hak yoktur. O itlak bakidir. İtlak vermediğimiz nokta neresidir? Hükûmet her hangi bir noktada böyle bir takibat esnasında temas edilmiş olmadıkça bir yolsuzluğu Hükûmet sıfatile Meclise bildirmeyecek demektir. Vaziyet budur. Yoksa mebuslar; bittabi Hükûmeti teşkil eden mebuslar olduğu için her biri takrir vermek suretile her hangi bir yolsuzluğu Meclisi Âlide izah etmek salâhiyetine maliktirler. Nitekim bundan evvel Bahriye vekili İhsan Bey hakkında yapılan tahkikat Başvekil Paşanın değil, Malatya mebusu İsmet Paşanın takriri ile başlamıştır. Mümasil vaziyette itlak ise, düşünüldüğü zaman böyle bir zamanda hiç bir mümanaat karşısında kalmıyoruz.

Encümen havale edilen takrir mucibince burada müzakere olunan maddenin nizamnameye göre sakit noktasını ifade etmişizdir. İşte bu noktaya ait böyle bir madde yaparak huzuru âlinize getirdik.

Salâhattin B. (Kocaeli) — Efendim, Muhtelit encümen geçen gün Heyeti Celilece havale edilen takrir üzerine beş kişilik bir ihzari encümen teşkil etti. Bu encümende bendeniz de dahilim. Bu encümen azasından iki arkadaşımız bu baptaki garp müelliflerinin fikirlerini anlamak üzere tetkikatta bulundular. Toplandığımız zaman bunların verdiği izahata ve Meclisçe de tercüme ettirilmiş bazı hukuku esasiye kitaplarına ve bizim okuduğumuz vakalara göre her hangi bir vekilin ittihamı meselesi, vekilin siyasi şahsiyeti dolayısıyla daima bir takım hücumlara ve buna mümasil vaziyetlere maruz kalmak ve saire dolayısıyla gayet nazik telâkki edilmiş ve hemen hemen hiç bir meclisin dahili nizamnamesinde bütün hudut ve şümulünü ihata eder şekilde sarîh hükümler, kaideler konmamıştır. Şahıslar tayin edilerek, vakalar gösterilerek müteaddit meseleler mevuttur. Ekserisi de az çok zamanına yattığımız şahsiyeti siyasiyelerden bahsedilmek üzere bütün müzakere hulâsaları bu kitaplarda yazılı. Görülüyor ki burada her hâdis üzerinde meclisler ayrı ayrı karar vermişlerdir. Biz de İhzari encümende bu şekilde bir mütaleaya vâsıl olmak istedik ve bunun için nizamnamei dahiliye umumî bir madde koymaktan ziyade her hâdis üzerinde Meclis, kararını versin dedik. Diğer taraftan tawzif ediliğimiz bir nokta vardı. Muhtelit encümene havale edilmiş bir takrir mevcuttu ve hâdis dolayısıyla anlıyoruz ki ciheti adliyece haklarında takibat yapılan eşhası adliyenin muamelesi zmnında bir vekil ismi mevzubahs olmuştur. Bu vekil ile karşılaşma ne müs-

tantık, ne müddeiumumî vekilden izahat almak için alalâde ifadesine müracaat etmeğe de kendini salâhiyettar görmüyor. Eğer orada bahsedilen hususu, atfu isnat edilen meseleyi varit telâkki ederssek bu ihtimale göre eşhası adıye için de mercii muhakeme değişecektir. Vekilin muhakemesinin Divanı âlide olacağı teşkilâtı esasiye kanununun sarıh ahkâmı iktizasındandır. Eğer o vekil hakkında söylenen husus, atfu isnat edilen mesele varit gibi görünüyorsa onu Divanı âliye sevkederken o eşhasın da o fiilde irtibatları dolayısıyla tamamen vekille beraber Divanı âliye gitmesi lâzımgelir.

Demin bahsettikleri İhsan Bey meselesinde de bir çok maznunların ona tebaan Divanı âli huzurunda muhakeme edildikleri malûmîdur.

Bundan dolayı, bu mülâhazalarla biz tertip ettiğimiz maddeyi sırf bu hâdiseden mülhem olarak koyduk ve bu mütaleamız Muhtelit encümenin ekseriyeti azimesile tasvip edildi. Buna şebih bir muamele olursa artık nizamnamede bir hüküm mevcut demektir ve o suretle tatbik olunur ve en ziyade hâdis olan meseleler de bu kabil meselelerdir.

Resen bir vekilin ittihamı böyle vatandaşlardan birinin Cümhuriyet müddeiumumiliğine bir şikâyetname veya bir ihbarname vermesi ile olmaz ve hiç bir müddeiumumî de böyle bir şikâyetnameyi alma şikâyetnamede bahsedilen şey kanunun tecziye ettiği bir suçtur diye harekete gelemmez. Çünkü maznun diye gösterilen o şahsın ika ettiği suç vazifei memuresine taallûk etmesi itibarile ancak buna salâhiyettar Meclisi Âlidir ve hiç bir Meclis, vekillerin vazifei memurelerinden mütevellit cezaî mesuliyetlerin icap ettiği hususlarda ne ittiham ve ne tahkik vazifesini başka bir makama tevdi etmemiştir. Bu, nazik bir meseledir. Bir çok ulemayı hukukun münakaşalarını mucip olmuştur. Bu hâzırladığımız şey esaslı bir karara istinat etmek itibarile yerindedir, kabulünü rica ederim.

Hakkı Tarık B. (Giresun) — Efendim, (Gürültüler) .

Efendim, o meseleye ait değildir. Mazbatada bir noktanın eksik kaldığını zannediyorum. O husus hakkında arzı malûmat edeceğim:

Nizamnamei dahilinin eski 107 inci maddesi; « bu takrir reis tarafından Meclise arz olunur. Alâkadar vekil veyahut vekiller de keyfiyetten haberdar edilir » suretinde yazılıdır. Bunları kaldırıyoruz ve bu fıkra 169 uncu maddeye ilâve olunuyor ve boş kalacak olan 170 inci madde yerine yeni tanzim ettiğimiz madde kaim oluyor. (Mazbatada yazılıdır sesleri).

Reis — Celâl Sahir Beyin, takririni okutuyorum efendim.

Muhalfim. İlâve olunan maddenin baş tarafı: (Bir vekil vekâleti zamanına ait muamelâtta münbais bir husustan dolayı adliyece ademi vazife

kararı ile) şeklinde yazılmasına taraftarım.

**Zonguldak
Celâl Sahir**

Reis — Bu takriri nazarı dikkate alırlar... almıyanlar... Takrir nazarı dikkate alınmamıştır.

Salâhattin B. (Kocaeli) — Recep Beyefendinin işaret buyurdıkları gibi birinci derecede reye konacak şey, 169 uncu maddeye ilâve olunan fıkradır efendim.

(170 inci madde tekrar okundu)

Reis — Kabul edenler... Etmıyenler... Kabul edilmiştir.

171 inci maddeye ilâve:

Alâkadar vekil mebus değilse Meclis, bir müddet tayinile yalnız yazılı müdafaasını almağa karar verebilir.

Muhtelit E. M. M. Hakkı Tarık B. (Giresun) — Yeni kabul olunan 170 inci maddeye göre 171 inci maddeye bir tertip ilâvesi lâzımgeliyor. « Alâkadar vekil ve takriri veren veya verenler ». Bu esasen kabul edilmiştir. Şimdi, bir maruzatta bulunacak encümen olduğuna göre 171 inci maddeye « veren veya verenler » den sonra « veya mazbatayı yazan encümen » kelimelerinin kabulünü rica ediyoruz. Bir de « takririn » kelimesinden sonra (veya mazbatanın) denecektir.

Reis — Teklifi kabul edenler... Etmıyenler... Kabul edilmiştir.

Recep B. (Kütahya) — Reis Bey, 171 inci maddedeki « verebilir » kelimesinin « verir » şeklinde olması lâzımdır. Encümen itiraz ederse bu hususta mukabil maruzatımı arz ederim.

Muhtelit E. M. M. Hakkı Tarık B. (Giresun) — Efendim, encümen şöyle düşündü: Burada cereyan edecek olan müzakere bir vekilin ittihamı değildir. Doğrudan doğruya bir tahkikatın açılmasıdır. Bir tahkikatın açılması için dahilî nizamnamemiz bir müdafaaya kaydı kabul etmiştir. Alâkadar vekil veya vekiller de keyfiyetten haberdar edilir ve bunlar, bir müzakerede tahkikat ierası kararı verilmezden evvel dinlenir diye bir esas kabul olunmuştur. Bu alâkadar vekil sabık bir vekil olabilir, fakat mebus olmıyabilir. Şimdi tahkikatın açılması - kendisinin ittiham edilmesi değil - tahkikatın ierası için mebus olmıyan bir zatı Meclis kürsüsüne davet muvafık mıdır, lâzım mıdır. Encümen bu noktayı düşündü ve bu hususta icabederse, lüzum görürse yalnız tahrirî müdafaası istenebileceğine karar verdi ve bunun için de bir müddet tayin edilir dedi.

Rasih B. (Antalya) — Şahsen istimaında ne mahzur vardır?

Hakkı Tarık B. — Efendim, bu zat Avrupada bulunabilir, seyahatte bulunabilir. Arzettiğimiz meselede olduğu gibi diğer daha bir çok alâkadarla bağli olabilir.

Müşterek ve murtabıt bir madde karşısında kalabiliriz. Sabık vekili behemehal Meclis kürsü-

isüne çağırıp dinlemek için de, çok zaman kaybetmek gibi bir vaziyet karşısında kalabiliriz. Halbuki hiç bir vekil hakkında henüz bir ittiham mevzubahs değildir, tahkikat yapılacaktır. Bu esnada usul kanunları cari olduğu için alâkadar vekillerin ifadeleri alacak hali hazırda vekil olanlar ise mebus oldukları için yalnız bunlara munhasır telâkki ettik.

Mahmut Muhtar Paşa hâdisesinde böyle bir misal de mevcuttur. Meclisi Âli Mahmut Muhtar Paşayı Meclis kürsüsünden dinlemeğe lüzum görmeden tahkikat yapılmasını muvafık gördü. Takdir Heyeti Celilenindir.

Mazhar Müfit B. (Denizli) — Efendiler, her ne suretle olursa olsun bir adamı dinlemeden hakkında nasıl hüküm verilir ve bunun tahkikatı lâzımdır denilebilir? Mazbata muharriri Bey, belki Avrupadadır, seyahattedir diyorlar. O halde hiç dinlemeden karar vereceklerdir. Müdafaasını dinlemeden böyle şey olur mu? Binaenaleyh verebilir, ifadesi sakattır, bu tabir katî olmalıdır. Ifadesinin alınması şarttır. Verebilir kaydine istinaden, bu adam Avrupada imiş, zaten belli bir mesele diye hüküm verilemez. Tahriri veya şifahi malûmatına müracaat etmek lâzımdır.

Behemehal (verebilir) tabiri kalmalıdır. Hakkı müdafaayı kabul etmeliyiz. Kimden sorulacaksa onun, ya şifahi veya tahriri behemehal malûmatına müracaat etmek lâzımdır.

Recep B. (Kütahya) — Arkadaşlar, mevzubahs meselenin tahkiki konuşulduğu sırada, mebus dahi bulunmıyan, vaktile vekillik etmiş bir zat hakkında resmi tahkikat açılmasına takaddüm eden bir muamelenin yapılması için, encümen, yazılı müdafaası alınabilir şeklinde tesbit etmiştir. Bendeniz küçük bir kayıt olmak üzere, (müdafaası alınabilir) kaydinin, (almır) katî şekline sokulmasını teklif ettim. Hakkı Tarık Bey buna muvafakat etmedikleri için bu teklifimin sebebini arzedeceğim.

Arkadaşlar, mevzubahs olan meselede tasavvur edilen vekillik etmiş suçlu zatın tahkika tabiiyeti mevzubahs olduğu zaman, o zat üç vaziyette bulunabilir.

Ya halâ vekildir, veya vekil olmaksızın mebusluk etmektedir,

Veyahut tahkikat ve diğer muamele safhalarının tesbit edilen şekil ve nevine göre, bu tahkik edilen eski muamelenin cereyan ettiği zamandaki hususi ve şahsî vaziyetine nazaran bambaşka bir vaziyette olan ve hatta mebus ta bulunmıyan bir zattır.

Onun daha aşağı muameleye tâbi bulunması esas noktai nazardan adaletli bir manzara arz etmez (*Doğru sesleri*). Bir vekile evvelden yaptığı bir suçundan dolayı yapılan muamele, onun bu muameledeki hususî ve şahsî vaziyetine göre değişir. Eğer encümenin noktai nazarı kabul edilecek olursa, tahkik safhasında bulunan o zatın hakkını müdafaası etme derecesi, kendi derecesinden daha

aşağı bir derecede görülmüş olması lâzımgelir. Halbuki vatandaş vekil olsun, esasî işler, esasî haklar noktai nazarıdan mesele o vekilin vekâleti esnasında yapılmış suç, tahkikatı mahiyetinde bulunsun, Türk vatandaşının aynı vaziyette, aynı cürümler, aynı meselelerden dolayı maruz kalacağı muamelenin aynı olması lâzımgeldiği gibi kendisine ait olan hakkını müdafaası etmek noktai nazarıdan da kendi şahsî vaziyetine, rütbesine, meslekinin icabatına tâbi olmıyarak hakkını müdafaası noktai nazarıdan aynı tarz, aynı şekil ve aynı usule tâbi olması lâzımgelir zannederim. Bu esas noktai nazarıdan müzakere ve mütalea edilecek olursa vaktile vekillik etmiş olan zat bu yüzden dolayı tahkikata maruz bulunmak için vekil olmadığı zaman, hatta mebus değilken dahi aynı usule tâbi olması lâzımdır. Bu fikir tatbik edildiği vakit vekillik etmiş ve bugün mebus dahi değilse hakkında tahkikat yapılmak lâzım mı, değil mi?.. Bugün bu mesele bu kürsüde mevzubahs ediliyorsa vekillikten, mebusluktan çıkmış bulunan zat ta öteki gibi, aynı hakkını bu kürsüden müdafaası etmesi lâzımdır. Bugün burada bahis buyurdıkları Muhtar Paşa teamülü bu arzettiğim esasata mutabık cereyan etmemiştir.

Bir vatandaş vekillikte bulunduğu zamanki kusurlarına, cürümlerine ait hakkını müdafaası etmelidir. Yalnız bu zatin uzakta bulunması gibi bir çok esbab mevzubahs olursa; nitekim diğer adli muamelelerde olduğu gibi şifahen, izahatta bulunması lâzımgelen şahadet ve hakkını müdafaası gibi bazı vazifeleri ifa etmesi lâzımgelen vatandaşlardan bazı işi uzatacak maniler olduğu zaman yazı ile aynı fikri almak hakkı zaten adliyede mevzu usullerden olduğu için bu meselede de mebus olmıyan bir vatandaşa da yazı ile müdafaası hakkını vermek nihayet caiz olabilir. Fakat hakkını yazı ile müdafaası edebilir dersek ve böyle iktidarı bir fiille meseleyi tesbit edersek yarın bu fiili iktidarının selbî manasında da hareket edilebilir. Meclisler, malûmu âliniz, siyasi bir hava ile meşbudur. Her hangi bir siyasi cereyanın tesiri altında (alabilir) kaydini (almıyabilir) suretinde tatbik edebilir ve bu suretle memleketin en yüksek mevkilerinde söz sahibi olmuş olan bir vatandaşa evvelki bir işinden dolayı tahkikata sevk etmek iptidai bir iş için bile hakkını buradan müdafaası etmek imkânı verilmemiş olur. Binaenaleyh işi uzatmağa mahal vermemek için bu fıkranın nihayetinde (alabilir) kaydi yerine (alır) demek doğrudur.

Rusen Eşref B. (Afyon Karahisar) — Bir de (yalnız) kelimesi vardır.

Recep B. (Devamla) — Burada bir de (yalnız) kelimesi varmış. Rusen Eşref Bey; bu kalırsa maksat anlaşılmaz buyurdu. Fıkraı okuyorum. « Alâkadar vekil mebus değilse Meclis bir müddet tayinile yalnız yazılı müdafaasını almağa karar verebilir. »

Salâhattin B. (Kocaeli) — Yalnız kelimesi şah-

san kelimesinden ihtiraz içindir.

Recep B. (Devamla) — Evet, o vekilin şahsan buraya gelmemesi içindir. Binaenaleyh ben-denizin arzıma göre şahsen kendisinin gelmemesi sureti katiyede icap ettirebilir, nitekim bazı ahvalde adliyyede kendisinin bulunmasında müşkülât veya mâni gibi sebepler varsa yazı ile müdafaasını almağa zaten mesâğ vardır. Fakat muhakkak surette hakkını yazı ile müdafa etmek için maddenin sonundaki (karar verebilir) tabirinin (karar verir) şeklinde tashihini ve encümenin teklifinin bu suretle kabulünü rica ederim.

Hakkı Tarık B. (Giresun) — Efendim, encümenin niçin böyle yazmış olduğunun sebebini arzetmiştim. Recep Beyefendinin buyurdukları adalet iktızası, zannederim gözden kaçırılmış olarak yazılmış değildir. Bu madde bundan evvelki fıkraların hepsinde hali hazırda mebus olanlara aittir hissini veriyordu ve bittabi onlar hazır bulunacaklardı. Müdafaalarını derhal hazırlıyabilecek olanlar için konulmuş bir maddedir. Bu şekilde tadil edilmiştir. Mademki bir müddetle takyit ediliyor...

Recep B. (Kütahya) — Müddet yoktur.

Hakkı Tarık B. (Devamla) — Müddet tayini vardır, ve madem ki müddet tayini vardır, encümen Recep Beyefendinin teklifinin kabulünde bir mahzur görmüyor. Heyeti Celileniz kabul bu-

yurduğu takdirde encümen de kabul eder.

Recep B. (Kütahya) — Yalnız bu müddet tayininde, kendisinin bulunduğu hal ve vaziyetin nazarı itibara alınması icap eder. Bu esasın mahfuz kalması için arz ediyorum.

Reis — 171 inci maddenin muaddel şeklini okutuyorum.

MADDE 171 — Alâkadar vekil ve takriri veren veya verenler veya mazbatayı yapan encümen dinlendikten sonra takririn veya mazbatanın nazarı dikkate alınıp alınmaması hakkında Meclis bilmüzakere işarı reyle kararını verir. Alâkadar vekil mebus değilse Meclis, bir müddet tayinile yalnız yazılı müdafaanamesini almağa karar verir.

Reis — Maddeyi bu suretle reyinize arz ediyorum. Kabul edenler ... Etmeyenler ... Kabul edilmiştir.

Efendim burada bir noktayı daha reyinize arzetmek icap ediyor. Encümen 169 uncu maddeyi 170 inci madde ile birleştirmiştir. Bu suretle iki maddenin birleşmesini kabul edenler ... Etmeyenler ... Kabul edilmiştir.

Maddelerin Heyeti umumiyesini kabul edenler ... Etmeyenler ... Kabul edilmiştir.

Perşembe günü saat 14 te içtima etmek üzere celseyi tatil ediyorum.

Kapanma saati : 17, 15